

## ПОПЕРЕДНІЙ ВИСНОВОК

**щодо підстав для звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України в справах про стягнення аліментів на дитину, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення**

У Касаційному цивільному суді у складі Верховного Суду підготовлено правовий висновок щодо підстав для звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України в справах про стягнення аліментів на дитину, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення.

Підставою для підготовки цього висновку стало звернення колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду в порядку частини шостої статті 10 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) у зв'язку з розглядом цивільної справи № 699/1569/25 за позовом \_\_\_\_\_ про зміну способу стягнення аліментів.

Рішенням Корсунь-Шевченківського районного суду Черкаської області від 09 грудня 2025 року у справі № 699/1569/25 позов \_\_\_\_\_ задоволено частково. Змінено спосіб стягнення аліментів, що стягуються згідно з рішенням Корсунь-Шевченківського районного суду Черкаської області від 18 липня 2022 року у справі № 699/447/22 із \_\_\_\_\_ на користь \_\_\_\_\_ на утримання дочки \_\_\_\_\_ 26 липня 2012 року народження, у твердій грошовій сумі в розмірі 2 000,00 грн щомісячно до досягнення повноліття дитиною, які підлягають індексації відповідно до закону, та стягнуто аліменти в розмірі 1/4 (однієї чверті) частини з усіх видів заробітку (доходу) відповідача, але не менше 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, щомісячно, починаючи з дня набрання цим рішенням законної сили і до досягнення дитиною повноліття. Вирішено питання про розподіл судового збору. Стягнення аліментів за рішенням Корсунь-Шевченківського районного суду Черкаської області від 18 липня 2022 року у справі № 699/447/22 в частині стягнення із \_\_\_\_\_ на користь \_\_\_\_\_ на утримання неповнолітньої дочки \_\_\_\_\_ 26 липня 2012 року народження, в твердій грошовій сумі в розмірі 2 000 грн щомісячно до досягнення дитиною повноліття, які підлягають індексації відповідно до закону припинено з дня набрання цим рішенням законної сили.

Ухвалою Черкаського апеляційного суду від 16 квітня 2026 року зупинено апеляційне провадження у справі № 699/1569/25 за позовом \_\_\_\_\_ до

про зміну способу стягнення аліментів до припинення перебування у складі Збройних Сил України.

Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що не погоджуючись із рішенням Корсунь-Шевченківського районного суду Черкаської області від 09 грудня 2025 оскаржив його в апеляційному порядку. В подальшому до Черкаського апеляційного суду подано заяву про зупинення провадження у справі до припинення перебування у складі Збройних Сил України. Зазначає що він, перебуває на військовій службі у військовій частині А-1744.

За положеннями пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 253 ЦПК України провадження у справі зупиняється у випадках, встановлених пунктом 2 частини першої статті 251 цього Кодексу, – до припинення перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Положення статті 251 ЦПК України встановлюють обов'язок суду зупинити провадження у справі в тому випадку, якщо сторона перебуває у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

При цьому вказані обставини мають бути підтверджені належними, достатніми та допустимими доказами, тобто дійсно свідчити про виконання особою функції захисту та забезпечення національної безпеки.

Зазначені норми права забезпечують дотримання фундаментальних засад правосуддя, гарантованих як Конституцією України, так і статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), а саме: права на доступ до суду та права на справедливий розгляд справи. У цьому випадку це стосується реалізації процесуальних прав військовослужбовців у судочинстві. Особи, які мобілізовані на військову службу в період воєнного стану, виконують конституційний обов'язок із захисту України від збройної агресії. Військові формування в період воєнного стану діють у єдиній організаційній структурі з метою виконання завдань, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави.

Отже, правила, визначені пунктом 2 частини першої статті 251 ЦПК України, мають для суду визначальний характер. Формулювання «суд зобов'язаний» не дозволяє суду діяти на власний розсуд;

Постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 червня 2026 року у справі № 699/1569/25 (провадження № 61-6808св26) ухвалу Черкаського апеляційного суду від 16 квітня 2026 року скасовано, справу направлено для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції.

Касаційний суд вважав, що пункт 2 частини першої статті 251 ЦПК України в справах про стягнення аліментів на дитину, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення суперечить статтям 8, 51, 55 Конституції України; не застосував пункт 2 частини першої статті 251 ЦПК України, оскільки апеляційний суд зупинив провадження в справі про зміну способу стягнення аліментів на дитину, а застосував статті 8, 51, 55 Конституції України як норми прямої дії.

Ухвалюючи вказане судове рішення, Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду виснував про таке.

В аспекті статті 51 Конституції України Конституційний Суд України зазначав, що:

(1) в Україні дитинство охороняється державою (частина третя статті 51 Конституції України) Держава має забезпечувати належні умови для виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності (стаття 4 Закону України «Про охорону дитинства») Пріоритетом у правовому регулюванні сімейних відносин є забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку (частина друга статті 1 Кодексу) (пункт 3.1. рішення Конституційного Суду України від 03 лютого 2009 року № 3-рп/2009 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини другої статті 211 СК України (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною);

(2) Конституція України містить систему гарантій, що утворюють фундаментальну основу захисту права на шлюб і створення сім'ї, зокрема визначає гідність людини основою для здійснення нею всіх основних прав, серед інших права на шлюб; зобов'язує державу створювати умови для реалізації права на шлюб, які мають бути визначені законом та не повинні містити необґрунтованих перепон; встановлює фундаментальний принцип рівності, визначає, що права людини є невідчужуваними та непорушними; передбачає заборону скасування конституційних прав, звуження їх змісту та обсягу, а також заборону дискримінації за різними ознаками, зокрема при укладенні шлюбу (статті 3, 21, 24). Конституція України також установлює основні засади регулювання шлюбних і сімейних відносин: шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка; кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї; батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття; повнолітні діти зобов'язані

підкуватися про своїх непрацездатних батьків; сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою (стаття 51) (пункт 2 рішення Великої Палати Конституційного Суду України від 29 жовтня 2024 року № 1-р/2024 у справі за конституційним поданням Верховного Суду про відповідність Конституції України (конституційність) частини четвертої статті 75 СК України).

Конституційний Суд України неодноразово висловлював позицію щодо тих чи інших аспектів розуміння статті 55 Конституції України. Конституційний Суд України вказував, що:

(1) «частина перша статті 55 Конституції України містить загальну норму, яка означає право кожного звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Зазначена норма зобов'язує суди приймати заяви до розгляду навіть у випадку відсутності в законі спеціального положення про судовий захист. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв чи скарг, які відповідають встановленим законом вимогам, є порушенням права на судовий захист, яке відповідно до статті 64 Конституції України не може бути обмежене. Таким чином, положення частини першої статті 55 Конституції України закріплює одну з найважливіших гарантій здійснення як конституційних, так й інших прав та свобод людини і громадянина. Частина перша статті 55 Конституції України відповідає зобов'язанням України, які виникли, зокрема, у зв'язку з ратифікацією Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Конвенції про захист прав і основних свобод людини (Рим, 1950 рік), що згідно зі статтею 9 Конституції України є частиною національного законодавства України (пункт 2 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів місті Жовті Води) від 25 грудня 1997 року № 9-зп);

(2) «судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина. І саме держава бере на себе такий обов'язок відповідно до частини другої статті 55 Конституції України. Право на судовий захист передбачає і конкретні гарантії ефективного поновлення в правах шляхом здійснення правосуддя. Відсутність такої можливості обмежує це право. А за змістом частини другої статті 64 Конституції України право на судовий захист не може бути обмежено навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану» (пункт 3 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) від 07 травня 2002 року № 8-рп/2002);

(3) «згідно з Конституцією України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, головним обов'язком якої є утвердження і забезпечення прав і свобод людини (частина друга статті 3);

органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6); в Україні визнається і діє принцип верховенства права, звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (стаття 8). Основним Законом України передбачено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частини перша, друга статті 55). Відмова суду в прийнятті позовних заяв, скарг, оформлених відповідно до процесуального закону, є порушенням права на судовий захист, яке за статтею 64 Конституції України не може бути обмежене (пункт 3.1. мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку зі статтею 129 Конституції України (про апеляційне оскарження ухвал суду) від 27 січня 2010 року № 3-рп/2010);

(4) «ніхто не може бути обмежений у праві на доступ до правосуддя, яке охоплює можливість особи ініціювати судовий розгляд та брати безпосередню участь у судовому процесі, або позбавлений такого права (пункт 2.2. мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012);

(5) «за юридичною позицією Конституційного Суду України право на судовий захист як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина передбачає і конкретні гарантії ефективного поновлення в правах шляхом здійснення правосуддя; відсутність такої можливості обмежує це право, яке за змістом частини другої статті 64 Конституції України не може бути обмежено навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану (абзац п'ятнадцятий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002); правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах (абзац десятий пункту 9 мотивувальної частини Рішення від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003). Отже, право на судовий захист є гарантією реалізації інших конституційних прав і свобод, їх утвердження й захисту за допомогою правосуддя» (пункт 2.5. мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 23 листопада 2018 року № 10-рп/2018).

Як свідчить тлумачення норм Конституції України, в ній відображені конституційні цінності (зокрема, конституційні права та свободи, що передбачені в розділі 2 Конституції України), які складають зміст конституційного ладу.

Аналіз норм Конституції України дозволяє стверджувати, що:

(1) обмеження конституційних прав і свобод, що передбачені в розділі 2 Конституції України, допускається тільки у разі, якщо це передбачено Конституцією України (частина перша статті 64 Конституції України);

(2) обмеження конституційних прав і свобод, що закріплені в розділі 2 Конституції України, не допускається за жодних умов щодо прав і свобод, передбачених статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України. Тобто, обмеження конституційних прав і свобод можуть мати місце тільки стосовно прав і свобод, що не охоплюються переліком, що закріплений у частині другій статті 64 Конституції України;

(3) обмеження окремих конституційних прав і свобод, що передбачені в розділі 2 Конституції України та відсутні в переліку у частині другій статті 64 Конституції України, може відбуватися:

а) в умовах воєнного або надзвичайного стану (частина друга статті 64 Конституції України);

б) на підставі закону (наприклад, частина третя статті 30 Конституції України);

в) на підставі рішення суду (зокрема, частина друга статті 39 Конституції України);

(4) обмеження окремих конституційних прав і свобод, що передбачені в розділі 2 Конституції України та відсутні в переліку у частині другій статті 64 Конституції України мають бути тимчасовими, із зазначенням строку дії.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. (частини перша – третя статті 8 Конституції України).

Конституційний Суд України вже вказував, що:

верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав

для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права (пункт 4.1. Рішення Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004);

пряма дія норм Конституції України означає, що ці норми застосовуються безпосередньо. Законами України та іншими нормативно-правовими актами можна лише розвивати конституційні норми, а не змінювати їх зміст. Закони України та інші нормативно-правові акти застосовуються лише у частині, що не суперечить Конституції України (див. абзац другий пункту 2.1 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 08 вересня 2016 року № 6-рп/2016).

Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (частина перша статті 9 Конституції України).

В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, *першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини* (пункт 1 статті 3 Конвенції ООН про права дитини).

Держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. *Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування* (частина перша статті 18 Конвенції ООН про права дитини).

Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору (частина друга статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України»).

Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини (частина перша статті 27 Конвенції ООН про права дитини).

Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції (пункт 1 статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року). Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (пункт 2 цієї статті).

Відповідно до принципу дружнього ставлення до міжнародного права практика тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року Європейським судом з прав людини має враховуватися при розгляді цієї справи (див. рішення Конституційного Суду України від 1 червня 2016 року 2-рп/2016).

Між інтересами дитини й інтересами батьків має існувати справедлива рівновага, і, дотримуючись такої рівноваги, особлива увага має бути до найважливіших інтересів дитини, які за своєю природою та важливістю мають переважати над інтересами батьків. Стаття 8 Конвенції 1950 року не надає батькам права вживати заходів, які можуть зашкодити здоров'ю чи розвитку дитини (див. *mutatis mutandis* рішення Європейського суду з прав людини у справі «Хант проти України» (*Hunt v. Ukraine*) від 7 грудня 2006 року, заява № 31111/04 (пункт 54)).

Реалізація принципу якнайкращих інтересів дитини пов'язана із рядом обов'язків держави. Серед яких створення процесуальних гарантій для дітей, заснування механізмів і процедур подання та розгляду скарг, відновлення справедливості або витребування відшкодування з метою повної реалізації права дитини на належний облік та послідовне забезпечення своїх найкращих інтересів у контексті будь-яких заходів щодо здійснення, адміністративного та судового провадження, які мають до неї відношення або зачіпають її, на що детально звернув увагу Комітет з прав дитини (далі – КзПД) у своїх Зауваженнях загального порядку № 14 (2013) щодо права дитини на приділення першочергової уваги найкращому забезпеченню її інтересів (пункт 1 статті 3).

Аналізуючи окремі положення даного документу можна прослідкувати рекомендації КзПД, які демонструють потребу закріплення державою пріоритетності вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням принципу якнайкращих інтересів дитини, що не оминає і сферу судового розгляду.

Принцип пріоритетності чітко проявляється у контексті усиновлення, оскільки КзПД звернув увагу, що право на врахування найкращих інтересів прописане ще твердіше: йдеться не просто про «приділення першочергової уваги», а про врахування «у першорядному порядку». Більш того, найкращі інтереси дитини повинні бути визначальним фактором при прийнятті рішення не тільки про усиновлення, а й з інших питань (пункт 38).

КзПД наголосив, що держави повинні розробити формалізовані підкріплені строгими процесуальними гарантіями процедури, покликані забезпечити оцінку та визначення найкращих інтересів дитини у зв'язку з прийняттям рішень, які стосуються дитини, включаючи механізми оцінки досягнутих результатів. Держави повинні розробити транспарентні об'єктивні процедури, що регулюють прийняття законодавцями, суддями або адміністративними органами будь-яких рішень, особливо з питань, які безпосередньо зачіпають дитину або дітей (пункт

Діти та дорослі сприймають плин часу по-різному. Затягування або відстрочення ухвалення рішення особливо негативно впливає на дітей у процесі їх



розвитку. Тому бажано приділяти пріоритетну увагу та завершувати у можливо найкоротші терміни процедури або процеси, що стосуються дітей або позначаються на них. Терміни прийняття рішення повинні, по можливості, відповідати сприйняттю дитиною того, яку користь воно може їй принести, причому слід з розумною періодичністю проводити аналіз прийнятих рішень у міру розвитку дитини та її здатності висловлювати свої погляди. Слід періодично розглядати всі рішення про піклування, лікування, поміщення до дитячого закладу та інші заходи щодо дитини через призму її сприйняття часу та з урахуванням її розвитку здібностей та зростання (пункт 93).

Апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції має бути розглянута протягом шістдесяти днів із дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження (частина перша статті 371 ЦПК України).

Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру (пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 ).

Європейський суд з прав людини зауважив, що розумність тривалості провадження повинна оцінюватись з урахуванням обставин справи та таких критеріїв як складність справи, поведінка заявника та відповідних органів влади, а також важливості спору для заявника (FRYDLENDER v. FRANCE, № 30979/96, § 43, ЄСПЛ, від 20 червня 2000 року).

Приписи статей 8, 51, 55, 64 Конституції України дозволяють зробити висновок, що:

дитина до досягнення нею повноліття має право на утримання з боку своїх батьків. Конституційне право дитини на утримання охоплює собою як стягнення аліментів, так і збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення. Це право дитини не може бути обмежене навіть в умовах надзвичайного чи воєнного стану. Таке тлумачення повністю відповідає правилу тлумачення *favor minoris* (на користь неповнолітнього), здоровому глузду та здійснюється з максимально можливим урахуванням інтересів дитини;

якщо законодавець захищає права дитини у мирну годину, то тим більше він має на меті захистити їх під час війни, коли вразливість дитини зростає. Конституційне право дитини на утримання має триваючий і невідкладний характер, його здійснення не може бути ефективно відновлене *ex post*. По своїй суті конституційне право дитини на утримання належить до тих прав, для яких затримка в їхньому судовому захисті дорівнює «втраті» права. Тому право на утримання потребує негайного судового захисту. Превалювання процесуальної форми над матеріальним правом призводить до ілюзорності правового захисту;

право на судовий захист є гарантією реалізації прав і свобод. Стаття 55 Конституції України містить загальну норму, яка означає право кожного звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються,

створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод;

обов'язкове зупинення провадження в справі, яка стосується конституційного права дитини на утримання, на підставі пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України характеризується такими рисами: імперативністю (по суті суд позбавлений розсуду); невизначеністю тривалості; відсутністю тесту необхідності та пропорційності. Як наслідок це дозволяє кваліфікувати його як форму надмірного обмеження права на доступ до правосуддя та конституційного права дитини на утримання;

ніхто не може бути протиправно обмежений у праві на доступ до правосуддя, яке охоплює можливість особи ініціювати судовий розгляд та отримати остаточне вирішення спору. Зупинення провадження у справі, що стосується захисту конституційного права дитини на утримання, на підставі пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України по суті має невизначені часові рамки. Таке зупинення має наслідком непропорційне меті обмеження доступу до правосуддя дитини, яка не може як отримати остаточне судове рішення у спорі, так і захистити право на належне утримання;

зупинення провадження у справі на підставі пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України у справі, що стосується захисту конституційного права дитини на утримання, суперечить задекларованій державою засаді охорони дитинства та є порушенням права на судовий захист, яке згідно частини другої статті 64 Конституції України не може бути обмежене навіть в умовах надзвичайного чи воєнного стану;

потреба в констатації неконституційності пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України в частині, яка стосується права дитини на утримання, зумовлена тим, що парламент має запровадити на рівні процесуального закону «гнучкий» механізм, який враховує права та інтереси дитини. Наприклад, суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі: перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції, якщо це не суперечить найкращим інтересам дитини.

За результатами аналізу наведеного судового рішення та нормативно-правового обґрунтування можна зробити висновок, що порушене Верховним Судом у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду питання про необхідність звернення до Конституційного Суду України з поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України в справах про стягнення аліментів на дитину, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення є обґрунтованим, тому наявні підстави для його підтримання.

Суддя Верховного Суду у  
Касаційному цивільному суді

Василь КРАТ

✓

✓